

Конференції

ЮВІЛЕЙНА КОНФЕРЕНЦІЯ В ІМФЕ ім. М.Т. РИЛЬСЬКОГО НАН УКРАЇНИ

Галина ІВАШКІВ

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2359-6735>

докторка мистецтвознавства,

провідна наукова співробітниця,

Інститут народознавства НАН України,

відділ народного мистецтва,

відділ Музею етнографії та художнього промислу,

проспект Свободи, 15, 79000, Львів, Україна,

e-mail: halynaivashkiv@ukr.net

«ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ТА РОЗВИТОК КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ (до 130-річчя від дня народження організатора науки, поета, митця Максима Рильського)» — на таку тему Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України разом з іншими організаціями, зокрема Фондом Максима Рильського «Троянди й виноград», 19—20 березня 2025 р. провів Міжнародну науково-практичну конференцію, у якій дистанційно (online) зголосилося взяти участь 136 учасників не лише з України, а й Польщі, Киргизстану та Молдови. Досить широкою була й географія учасників з України: Бердичів, Вінниця, Івано-Франківськ, Кам'янське, Київ, Львів, Одеса, Переяслав, Суми, Харків, Черкаси.

Модератором Пленарного засідання була в. о. директора ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, кандидат історичних наук **Наталія Стішова**, яка виступила із привітанням. Вітальне слово вголосили також академік НАН України, доктор філологічних наук, професор, директор Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України **Микола Жулинський** та академік НАН України, доктор філологічних наук, професор, директор Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, академік-секретар відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України **Богдан Ажнюк**. Із ґрунтовними доповідями виступили відомі вчені: докторка філологічних наук, професорка Варшавського університету **Валентина Соболев**, кандидатка філологічних наук, провідна наукова співробітниця ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, завідувачка відділу зарубіжної фольклористики **Лариса Вахніна**, голова українського товариства «Берегиня» в Киргизстані **Володимир Нарозя** (Бішкек), вчений-кіномитець, член-кореспондент НАН України **Сергій Тримбач** та письменник, перекладач, доктор філологічних наук, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка **Дмитро Чистяк**.

На Пленарному засіданні було також згадано про слайдову презентацію книги М. Рильського «**Люби природу не для себе...**». Присутніх дуже зацікавив показ хронікально-публіцистичного фільму «Побачення з Максимом Рильським» (2025 р.), автором-оповідачем якого був онук ученого й митця — Максим Георгійович Рильський, а режисером Олексій-

Нестор Науменко. З огляду на значну тривалість фільму (37 хв), учасникам конференції запропонували переглянути лише четвертий епізод — «Поет-садівник» (13 хв). Зворушливо звучали фрази поета про природу і сад: «Хто посадить дерево — благословен», а також «Довгенько з мене був завзятий садівник, і душу я вкладав у це мистецтво миле...», «Полий цю яблуню, адже вона з яблучками. Ця яблунька насправді вагітна, у неї кожне яблучко — дитина». Прикметно, що одне дерево він подарував дружині, посадив під вікном, а коли дружини не стало — розмовляв з ним. У фільмі звучали вірші, в яких згадуються кущі любистку і м'яти, виноградник, «маки, мов полум'я червоне» та фраза, яка давно стала крилатою — «У щастя людського два рівних є крила — троянди й виноград — красиве і корисне». «Максим Рильський закоханий в природу більше від всіх своїх товаришів», — так проникливо написав про поета Василь Стус, тодішній аспірант Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. Упродовж фільму звучала гра на роялі у виконанні знаменитого Максима Рильського.

Робота конференції відбувалася у семи секціях, одна з яких стосувалася постаті Максима Рильського: «Максим Рильський у сучасному гуманітарному просторі та його наукова спадщина» — тут йшлося про його творчість, науковий та кінематографічний доробок (документальний та художній фільми), архівні матеріали, зв'язки з композитором Миколою Лисенком та етнографом Василем Денисенком, музикознавчі дискурси, зокрема фортепіанні імпровізації автора, родинні контакти тощо.

Звертаю особливу увагу на роботу третьої секції: **«Тенденції досліджень декоративно-прикладного мистецтва в контексті нових викликів»**, учасницею якої я була. Секцією модерувала знана українська дослідниця, докторка мистецтвознавства, академік НАМУ, професорка, завідувачка відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України **Тетяна Кара-Васильєва**. Авторитетна вчена своєю доповіддю «Дослідження українського мистецтва в працях Володимира Овсійчука в контексті всесвітньої художньої культури (до 100-річчя від дня народження)» задала серйозний науковий тон роботі секції. Тетяна Валеріївна схарактеризувала творчий доробок і завжди неординарний погляд на розвиток

українського мистецтва В. Овсійчука, зазначивши, що кожна його книга «була справжньою подією в культурному й науковому житті України». «Уважний і проникливий погляд Володимира Антоновича висвітлює паралелі й плідні зв'язки між італійським Відродженням і українською культурою, рефлексії щодо давнього українського й візантійського іконопису; висвітлюється ряд опосередкованих контактів і типологічних паралелей; постаті митців ХІХ ст. перебувають у контексті основних напрямків європейського художнього процесу», — сказала дослідниця. Т. Кара-Васильєва акцентувала на праці В. Овсійчука «Мистецька спадщина Тараса Шевченка у контексті європейської художньої культури» (Львів, 2008), зокрема відзначила глибокий мистецтвознавчий аналіз автопортретів Тараса Шевченка.

Наступною була доповідь докторки мистецтвознавства, членкині-кореспондентки НАМУ, професорки, завідувачки кафедри теорії й історії мистецтва Харківської державної академії дизайну і мистецтв **Людмили Соколюк**, яка науковій спільноті відома передусім своїми ґрунтовними працями про творчий спадок бойчукістів. Дослідниця виголосила доповідь «Дмитро Гордєєв як учень Федора Шміта і представник Харківської школи мистецтвознавства (за новими архівними матеріалами)», в якій на нових архівних матеріалах розкрила роль керівника цієї мистецтвознавчої школи — як він проводив експедиції та вивчав старовинні грузинські мозаїки і розписи,

предмети сакрального мистецтва. Важливою джерельною базою для доповіді Людмили Данилівни було листування Гордєєва та його соратниці Оксани Берладіної у час, коли сам Д. Гордєєв жив у столиці Грузії. У текстах листів znana дослідниця відзначала професійні та людські якості вченого, зокрема його турботу про публікації знаних йому науковців.

Учасників конференції зацікавив виступ докторки мистецтвознавства, провідної наукової співробітниці Інституту народознавства НАН України **Галини Івашків** «Фігурність архітектурної кераміки: форма та декор бань-«маківок»», яка на основі архівних матеріалів, літературних джерел та власних польових досліджень проаналізувала функціональне призначення і декоративні особливості глиняних «маківок», назвала гончарні осередки, де їх виготовляли. Вдалось зафіксувати церкви, на яких вони були розміщені, а також те, звідки вони надійшли до збірок Національного музею у Львові ім. А. Шептицького і Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. На численних слайдах під час доповіді було продемонстровано унікальні давні зразки бань-«маківок», які вперше вводяться до наукового обігу. Доповідь викликала жваве обговорення учасників конференції і зацікавленість новою інформацією та мистецтвознавчим аналізом.

Відома дослідниця професійного декоративно-ужиткового мистецтва, кандидатка мистецтвознавства, старша наукова співробітниця, учена секретарка відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України **Зоя Чегусова** у доповіді «Професійне декоративне мистецтво України в час Великої війни: образно-пластичні особливості» зазначила, що експериментальною платформою для митців слугувала Сьома Всеукраїнська трієнале художнього текстилю (куратор — З. Чегусова; 76 авторів, понад 100 робіт 2022—2024 рр.), яка була представлена у виставкових залах Центрального будинку художника НСХУ в Києві у листопаді 2024 року. Зоя Анатоліївна, як завжди, фахово проаналізувала образно-пластичні та художньо-стильові особливості «мистецтва тканини», створеного у воєнний час. «Поряд із традиційними формами текстилю (гладкотканий гобелен, килим, ліжник, повсть, панно в голковій техніці, розпис і малярство на тканині) і відносно новими техніками для українців (черпаний папір, печворк,

квілт, шиборі), — говорила дослідниця, — експозиційний простір активно насичували твори, які вже давно розглядаються в контексті формотворення сучасного візуального мистецтва як колаж, асамбляж, об'ємно-просторова конструкція, інсталяція». Із вдало підібраним слайдовим рядом учасники візуально ніби побували у залах грандіозної виставки.

Зворушливою та емоційно-насиченою була доповідь кандидатки мистецтвознавства, наукової співробітниці Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України **Зінаїди Косицької** «Образи України та перемоги у творах майстрів витинанки». Дослідниця аргументовано підкреслила, що в роботах українських «майстрів витинанки» нині особливо часто зустрічаємо образи, пов'язані з війною, нашими захисниками, незламністю України, бажанням жити під мирним небом». Серед витинанок переважає військова тематика — «Переможемо!» (С. Цимак), «ЗСУ» (В. Нестерова), релігійні образи — «Покров Богородиці» (Д. Старух), «Ангел Сонця» (Негода-Бучковська), «Ангели життя» (серія; В. Кривець), Україна через образ гарної дівчини — «Щедра» (О. Мазур) тощо. Зінаїда Миколаївна наголосила на інноваційних (воїни в одностроях, дзвін) і традиційних (дівчина у вишитій сорочці, калина, дерево життя, птахи тощо) мотивах у витинанках, а також у домінуванні жовтих і блакитних барв.

Надзвичайно актуальною для сучасного мистецтвознавства вважаю доповідь «До питання про підтримку й відродження українського гончарства в умовах сьогодення» кандидатки мистецтвознавства, наукової співробітниці Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України **Олени Клименко**. Відома дослідниця українського гончарства зосередила свою увагу на мистецтвознавчому аналізі кераміки з Бару Вінницької обл. — давньої (XIX — 20—30-х рр. XX ст.) і сучасної (XXI ст.). Олена Олександрівна розповіла, що завдяки проекту «Відродження традицій Барської кераміки», здійсненого упродовж кількох років за підтримки Українського культурного фонду, вдалося розвинути гончарство не лише в Барі та околицях, а й інших містах і селах Вінниччини. Натхненником проекту, який діє з 2018 р., є відомий мистецтвознавець Володимир Титаренко, керівником — спеціаліст з питань культури Барської

міської ради Роман Григор'єв, а науковим консультантом — доктор культурології, завідувач кафедри музейно-туристичної діяльності Харківської державної академії культури Анатолій Щербань. Як слушно зауважила вчена, здійснено чимало експедицій, проведено конференції, створено віртуальний 3D-музей Барської кераміки, який в оновленому варіанті презентували в Артпросторі «ЕтноЧари» 5 листопада 2024 року у Вінниці. На численних слайдах було продемонстровано унікальні давні зразки барської кераміки з фондів українських музеїв та показано їхнє відтворення, що здійснили сучасні майстри упродовж останніх років ХХІ ст., серед яких Вікторія Ніколаєва, Михайло Діденко, Людмила Філінська, Оля Цибуля, Сергій та Світлана Погонці, Володимир Слубський та інші.

Молодша наукова співробітниця Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України **Людмила Сержант** у доповіді «Дослідження гончарства Чернігівщини: історичний, етнографічний та мистецтвознавчий аспекти» значно розширила бібліографію вивчення гончарства Чернігівського краю. Людмила Вікторівна слушно зауважила, що в «процесі роботи перед мистецтвознавцями виникає необхідність залучення матеріалів не лише свого профілю, а й розвідок із суміжних наукових галузей — історії, археології, етнології, статистики, культурології». Для цього надзвичайно важливими є аналіз історичного контексту функціонування гончарства в різні періоди, відкриття археологічної науки, дослідження в галузі етнології та мистецтвознавства. І лише комплексне вивчення гончарства Чернігівщини є «умовою реконструкції картини його еволюції як культурно-мистецького явища».

Кандидатка мистецтвознавства, наукова співробітниця Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН **Галина Істоміна** у своїй доповіді «Музеї Запорізької області: шляхи збереження творів декоративно-

прикладного мистецтва як культурної спадщини» ретельно дослідила діяльність Запорізького обласного краєзнавчого і Запорізького обласного художнього музеїв. Під час російсько-української війни упродовж 2022—2024 рр. будівлі зазнали незначних пошкоджень, проте внаслідок вчасної евакуації музеї зберегли свої цінні колекції, зокрема колекцію скіфського золота та інших вартісних речей, а також колекцію робіт видатної української художниці Марії Примаченко, що дало змогу експонувати їх на міжнародних та всеукраїнських виставках (Литва, Львів тощо). Дослідниця згадала й про сумні сторінки з історії Гуляйпільського й Мелітопольського краєзнавчих музеїв, пов'язаних з пожежею та викраденням колекції скіфського золота, яке вчинили російські загарбники.

Учасників конференції зацікавили й виступи аспірантів відділу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України **Євгена Кузьменка** («Пам'ятки конструктивістської архітектури Харкова в часи російської експансії 2022—2024 років») та **Олени Павлюк** («Вишиті килими Харківщини: регіональні художні особливості (за матеріалами польової розвідки)»).

Члени секції жваво обговорювали виголошені доповіді, доброзичливо доповнювали їх своїми міркуваннями, підкреслювали традиційність та відзначали новітні напрямки мистецтвознавчих досліджень і, звісно, почерпнули для себе нову інформацію, отримали позитивні емоції від спілкування з колегами.

До початку роботи конференції було надруковано тези виступів — Тези Міжнародної науково-практичної конференції «ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ТА РОЗВИТОК КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ (до 130-річчя від дня народження організатора науки, поета, митця Максима Рильського)». 19—20 березня 2025 р. Київ: видавництво ІМФЕ, 2025. 413 с.